

**İSLÂM DÜNYASINDA BİR İTTİFAK
PROJESİ OLARAK**

D-8

Gelişen Sekiz Ülke Ekonomik İşbirliği Örgütü (Developing 8, D-8), dönemin Türkiye Başbakanı merhum Prof. Dr. Necmettin Erbakan'ın girişimleriyle¹ Türkiye, İran, Pakistan, Bangladeş, Malezya, Endonezya, Mısır ve Nijerya arasında 15 Haziran 1997'de İstanbul'da düzenlenen Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'nde kabul edilen İstanbul Deklarasyonu ile kurulmuştur. İlk olarak 22 Ekim 1996'da İstanbul'da düzenlenen "Kalkınmada İşbirliği Konferansı" örgütün kuruluşuna temel teşkil etmiş, kısa sürede yapılan yoğun hazırlık çalışmalarının akabinde örgütün kuruluşu ilan edilmiştir. D-8 iki yılda bir Devlet ve Hükümet Başkanları düzeyinde Zirve Toplantıları tertip etmiş, normal süresinin üzerinden üç yıl geçmesinin ardından son Zirve Toplantısı 20 Ekim 2017'de İstanbul'da yapılmıştır.

"İşbirliğiyle Fırsatları Çoğaltmak" temasıyla gerçekleştirilen Zirveye, Türkiye'den Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Nijerya Cumhurbaşkanı Muhammed Buhari, İran Cumhurbaşkanı Yardımcısı İshak Cihangiri, Endonezya Cumhurbaşkanı Yardımcısı Muhammed Yusuf Kalla, Pakistan Başbakanı Şahid Hakan Abbasi, Malezya Başbakan Yardımcısı Zahid Hamidi, Bangladeş Dışişlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Muhammed Şehriyar Alem ve Mısır Dışişleri Bakan Yardımcısı Hamdi Loza katılmıştır. Ayrıca Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev ve Gine Cumhurbaşkanı Alpha Conde misafir ülke cumhurbaşkanları olarak zirveye katılmıştır.

¹ Brief History of D-8, <http://www.developing8.org/About.aspx> Erişim Tarihi: 07/11/2017

D-8'in Kurulduğu Süreçte Dünyanın Genel Durumu

Sovyetler Birliği'nin dağılması ile beraber keskin kutuplaşma ortamının son bulması, Soğuk Savaş döneminde dış politikalarını oluştururken bloklar arasında tercih yapmak zorunda kalan ülkelere görece özerklik sağlamıştır. Öte yandan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) öncülüğündeki Batı Bloğunun karşısında alternatif, rakip bir gücün olmaması bu bloğa eşi benzeri görülmemiş bir hareket alanı sağlamış, aynı zamanda dünya çapında sorumluluk yüklemiştir. 1990'lı yılların başları ile birlikte "Ortadoğu", Balkanlar ve Kafkaslar'da savaşların ve katliamların yaşanması, Batı Bloğu liderliğindeki "yeni düzenin" bölgesel ve küresel barış ve istikrarı sağlamada yetersiz kaldığını göstermiştir.

Böyle bir dönemde ortaya çıkan D-8, küresel bir vizyona sahip bir örgütlenme olarak kendisini diğer bölgesel ve küresel örgütlenmelerin alternatifi değil, tamamlayıcısı olarak sunmuş, "adil bir dünya düzeni" kurmak için inisiyatif almıştır. D-8, dünyanın gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerini, adil bir uluslararası düzen kurmak amacıyla yapılacak toplantıda bir araya getirmeyi planlamış; mevcut uluslararası düzenin -BM Güvenlik Konseyi'ndeki veto hakkı dâhil- temel unsurlarının İkinci Dünya Savaşı'nın galipleri tarafından Şubat 1945'de düzenlenen Yalta Konferansı'nda belirlenmesinden hareketle bu toplantıya İkinci Yalta Konferansı adını vermiştir. Bu bağlamda D-8 yalnızca kendi üyesi olan 8 ülke arasında işbirliğini güçlendirmek hedefiyle yola çıkmamış, uzun vadede yeni bir uluslararası düzen tesis etme vizyonunun başlangıç adımı olarak ortaya konulmuştur.

D-8'in Kurumsal Yapısı

NATO, Avrupa Birliği, İslâm İşbirliği Teşkilatı (İİT) gibi diğer örgütlerle kıyaslandığında hem üye sayısı hem işbirliği alanları hem de karar ve yönetim mekanizmaları açısından farklı bir görüntü oluşturan D-8, mevcut yapısını güncelleme ve üye sayısını arttırma gibi hususları gündeminde tutmaktadır. D-8'in yönetim organları Zirve, Konsey ve Komisyon'dur.² Ayrıca 2006'da Bali Zirvesi'nde kurulan, İstanbul merkezli bir daimi sekreteryası mevcuttur. Örgütün Genel Sekreteri İran'dan Seyyid Ali Muhammed Musavi'dir. D-8, 2014 yılından itibaren BM Genel Kurulunda gözlemci statüsündedir.

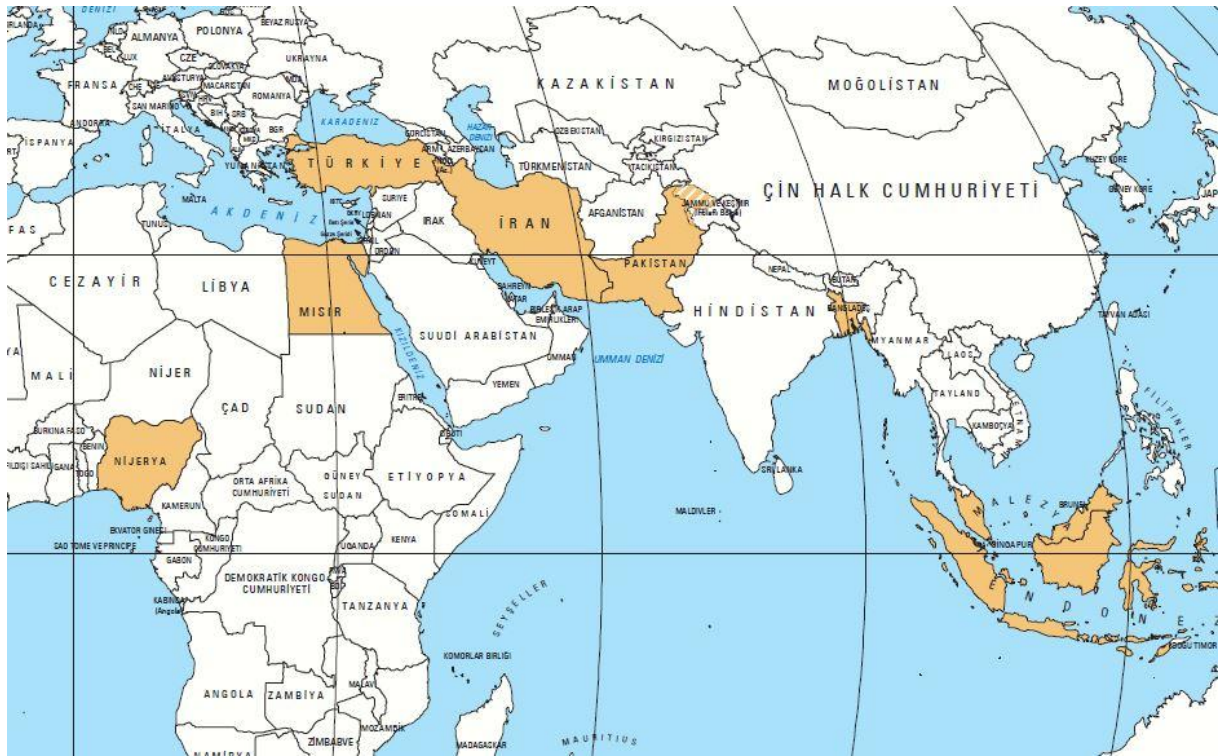
Zirve Toplantıları iki yılda bir Devlet ve Hükümet Başkanları düzeyinde toplanmaktadır. En üst düzey karar alma organı olarak, örgütün genel gidişatıyla ilgili temel politikalar Zirve Toplantılarında belirlenir. Zirve'nin iki yılda bir toplanması kararlaştırılmış olmakla birlikte bu sürelerde aksamalar yaşandığı olmuş, sekizinci Zirve 2012 yılında

² Organizational Structure, <http://www.developing8.org/Organization.aspx> Erişim Tarihi: 07/11/2017

Pakistan’da gerçekleşmiş, dokuzuncu ve şimdye kadarki son Zirve toplantısı 5 yıl aradan sonra 20 Ekim 2017’de “İşbirliğiyle Fırsatları çoğaltmak” temasıyla İstanbul’da gerçekleştirilmiştir.

Konsey, D-8’in siyasi karar alma organıdır, üye ülkelerin dışişleri bakanlarından oluşur ve yılda bir kez toplanır. Konseyde işbirliği alanları kapsamlı olarak görüşülmektedir. D-8’in kuruluşunda öncelikli işbirliği alanları sektörel bazda belirlenmiş ve her bir alanın koordinasyonunun sorumluluğu üye ülkelere tevdi edilmiştir. Buna göre Türkiye sanayi, sağlık ve çevre; Bangladeş kırsal kalkınma; Endonezya yoksullukla mücadele ve insan kaynakları; İran bilim ve teknoloji; Malezya finans, bankacılık ve özelleştirme; Mısır ticaret; Nijerya enerji; Pakistan tarım ve balıkçılık alanındaki işbirliği çalışmalarını koordine etmektedir.

Örgütün yürütüme organı olan Komisyon, üye ülkelerin atadığı uzmanlardan oluşmaktadır ve yılda iki kez toplanır. Komisyon üyeleri kendi ülkelerindeki D-8 faaliyetlerinin ulusal çapta koordinasyonundan sorumludur.

D-8 ÜLKELERİ

Kaynak: MSB HARİTA GENEL KOMUTANLIĞI

D-8 ve Üye Ülkelerin Temel Özellikleri

“Kalkınmada İşbirliği Konferansı” ile temelleri atılan D-8 örgütlenmesine ilk başlarda sekiz İslâm ülkesini temsil etmesi amacıyla “Müslüman Sekizler (M-8)” denilmiş, ancak bu kavram iç siyasal endişeler ve ekonomik bütünleşmeye zarar vereceği endişesi ile “Gelişen Sekizler” kavramının İngilizcesi olan “Developing-8 (D-8)” ile değiştirilmiştir.³

D-8 *sui generis* bir ekonomik işbirliği örgütüdür. Örgütün bazı özelliklerini kendine has kılan husus daha çok üye ülkelerle ilgilidir. Üye ülkelerin tamamı kendi bölgelerinde etkin ülkeler olarak ön plana çıkmakta ve ekonomik açıdan gelişim kaydetmektedir. Üye ülkelerin tamamı aynı zamanda İT üyesidir. Ayrıca ekonomik gelişmişlik ve bölgesel etkinlik açısından birbirine yakın şartlar ve hedeflere sahip olan ülkelerdir. Üyelerin benzer özelliklerine ve ihtiyaçlarına rağmen örgütün siyasi yönü zayıf kalmaktadır. Bunda coğrafi uzaklık etkili bir faktör olabileceği gibi üyelerin aynı zamanda farklı bölgesel ve uluslararası örgütlere üye olmaları ve birçok sorunlarını bu örgütler üzerinden çözmeye çalışmaları da önemli faktörlerden biridir. Bunda D-8’in, üyelerin diğer bölgesel ya da uluslararası örgütlere üyeliğinden doğan ikili ya da çok taraflı taahhütlerine olumsuz etkisi olmayan bir forum niteliğinde olması da etkilidir.

Toplam nüfusu 1.1 milyar olan D-8 üyesi ülkeler, 1.6 milyarlık dünya Müslüman nüfusunun ezici çoğunluğunu oluşturmaktadır. Müslümanların, 23 yaş ortalamasıyla, dünyanın en genç nüfusuna sahip olduğu gerçeğini göz önünde bulundurursak D-8’in taşıdığı nüfus potansiyeli daha iyi anlaşılmaktadır.⁴ Ayrıca dünya nüfus sıralamasında Malezya dışındaki üyeler ilk yirmide yer almaktadır. Üye ülkeler arasında ekonomik ve teknolojik alanlarda da benzerlikler görülmektedir. Endonezya ve Türkiye’nin G20 üyesi olması gibi ESAM’ın yayımladığı verilere göre⁵ D-8 ülkeleri, dünyanın kanıtlanmış petrol rezervlerinin %14’üne sahip olup dünyadaki yıllık petrol üretiminin takriben %10’unu, dünya petrol tüketiminin ise %6,7’sini yapmaktadır. Dünyadaki kanıtlanmış doğalgaz rezervlerinin %23,2’sine sahip olup dünya doğalgaz üretiminin %13,2’sini, dünya doğalgaz tüketiminin ise %11,2’sini yapan üye ülkeler, bor, krom, gibi stratejik maden rezervlerinin büyük çoğunluğunu ihtiva etmekte, pamuk ihracatının büyük kısmını sağlamakta, dünyanın merkezindeki geniş bir bölgeyi kapsamakta ve ucuz işgücüne mukabil yetişmiş eleman kadrolarına sahip büyük bir potansiyel ve mana ifade etmektedir. D-8’ler, İT’nin toplam

³ Mesut TAŞTEKİN, “Türk Dış Politikasında D-8”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 7/2, 2006, s. 227.

⁴ <http://www.yenisafak.com/aktuel/iste-69-milyarlik-dunyanin-din-nufusu-436757> Erişim Tarihi: 07/11/2017

⁵ http://www.esam.org.tr/d-8_k28.html Erişim Tarihi: 07/11/2017

yaklaşık GSMH'nın %60'ını, nüfuslarının %65'ini ve İslâm Ülkelerinin dış ticaretinin toplam %58'ini temsil etmektedir.

İstanbul Deklarasyonuna göre D-8'in amaçları, gelişmekte olan ülkelerin dünya ekonomisi içindeki durumlarını geliştirmek, ticareti çeşitlendirmek ve yeni fırsatlar oluşturmak, uluslararası düzeyde karar alma sürecine katılımı arttırmak ve daha iyi yaşam standardı sağlamaktır.⁶ D-8 üyelerinin tamamı İslâm ülkesi olsa da örgüt, dini ayrım yapmadan, örgütün temel ilke ve hedeflerini kabul eden diğer gelişmekte olan ülkelerin katılımına açıktır. D-8'in bayrağında bulunan 6 büyük yıldız, örgütün temel ilkelerini ifade etmektedir. Bu ilkeler şunlardır:

- Savaş yerine barış,
- Çatışma yerine diyalog,
- Sömürü yerine işbirliği,
- Çifte standart yerine adalet,
- Ayrımcılık yerine eşitlik,
- Baskı yerine demokrasi.

D-8 ülkelerinin başarılı işbirliği başlıklarından en önemlisi kabul edilen "Tercihli Ticaret Anlaşması" 2006 yılında Bali (Endonezya)'de yapılan 5. D-8 Zirvesi'nde imzalanmıştır. Bu anlaşmayla belirli ürünler üzerindeki gümrük vergileri azaltılmıştır. Üye ülkeler arasında serbest ticaret esaslarına dayalı ticaretin geliştirilmesi bakımından Tercihli Ticaret Anlaşması'nın uygulamaya konulması, D-8 Teşkilatı'nın en önemli başarılarından biri olarak görülmektedir.⁷

Dokuzuncu D-8 Zirvesi

20 Ekim 2017'de İstanbul'da düzenlenen 9. D-8 Zirvesi, iki yılda bir yapılması gereken Zirve'nin üç yıl gecikmeli olarak beş yıl aradan sonra yapılması hasebiyle başlı başına önem ihtiva etmektedir. Zirve'de dönem başkanlığı, tekrardan D-8'in "fikir babası" kabul edilen Türkiye'ye geçmiş ve böylece dönem başkanlığı açısından birinci tur tamamlanarak ikinci tur başlamıştır. 9. Zirve örgütün 20. kuruluş yıldönümüne denk gelmesiyle de bir tür sinerji oluşturmuş ve işbirliğini geliştirme yönünde bir hareketlenme meydana getirmiştir. Zirve sonunda ayrıca "İstanbul Bildirisi 2017" ve "İstanbul Eylem Planı" başlıklı iki belge kabul edilmiştir.

⁶ Purposes And Objectives, <http://www.developing8.org/MissionStatement.aspx> Erişim Tarihi: 07/11/2017

⁷ <http://www.mfa.gov.tr/gelisen-sekiz-ulke-d-8.tr.mfa> Erişim Tarihi: 07/11/2017

Bildiride, Türkiye'nin Zirve'nin temasını "İşbirliğiyle Fırsatları Çoğaltmak" olarak seçmesi takdir edilmiş, iklim değişikliği ve küresel ısınmanın etkilerini azaltmak için sergilenen çabalara değinilmiş, D-8 içindeki iş birliğinin güçlendirilmesi için özel sektörün önemine vurgu yapılmış, işbirliği alanlarını derinleştirmek ve geliştirmek için D-8 üyeleri arasındaki sinerjiden yararlanma ihtiyacı vurgulanmıştır. Çok taraflılığa, özellikle BM sistemine duyulan güçlü inanç ifade edilmiş, ortak çıkarları maksimize etmek için ilgili tüm bölgesel ve uluslararası örgütlerle işbirliği vurgulanmıştır. İran'ın Hamadan Üniversitesi'ne bağlı bir D-8 Üniversitesi kurulması girişimi memnuniyetle karşılanmış, İran bu üniversitenin çalışma usullerini belirlemeye davet edilmiş, üye ülkeler, insan kaynaklarını geliştirmek için üniversitenin imkânlarını kullanmaya teşvik edilmiştir. Etkili işbirliği ve somut sonuçlar elde etmek için önemli toplantı ve etkinliklerin düzenli olarak yapılmasının önemine dikkat çekilmiştir. Ayrıca proje uygulamasına yardımcı olmak için mevcut kaynaklarla "D-8 Proje Destek Fonu" oluşturulması konusunda mutabık kalındığı da bildiride ifade edilmiştir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan Zirve'de yaptığı konuşmada, dünyada D-8'in ilkelerine duyulan ihtiyacın arttığını vurgulamış, teşkilata yeni üyeler kazandırmanın gerekliliğini ve karar alma mekanizmalarının hızlandırılması gerektiğini ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Eğer proje destek fonunu bir an önce hayata geçirebilirsek D-8'i daha etkin, verimli ve proje odaklı bir örgüt haline getirebiliriz. Ülkelerimiz arasındaki ticarete artık milli para birimlerimizi kullanmanın yolunu açabildiğimiz takdirde, D-8 tarihinde bir devrime imza atmış olacağız. Kur baskısı altında ekonomimizi eritmeye gerek yok. Dolar baskısı altında eritmeye gerek yok. Avro baskısı altında eritmeye gerek yok. Biz yerli, milli paralarla bu ticaretimizi yaptığımız takdirde inanıyorum ki buradan ülkelerimiz ciddi manada da kazanacaktır." demiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye'nin dış politikası uzun süredir Batı'ya eklemlenmiştir ve dış politikadaki tüm yaklaşımlar, Batı ile ilişkilere alternatif olmayacak şekilde bu yaklaşıma paralel sürdürülmüştür. Türkiye, Batı ile yaşanan konjonktürel gerilimler haricinde, bu ilişkilerini dengeleyecek bir arayış içerisine girmemiş, özellikle Soğuk Savaş döneminde Batı Bloğuna güçlü bir şekilde bağlanmıştır.

D-8'in kurulduğu döneme ve şartlara bakıldığında Türkiye'nin dış politikada bu genel yaklaşımını terk ettiği, müttefiklerinde endişe oluşturacak biçimde yeni bir yönelime girdiği görülmektedir. Şüphesiz Türkiye'nin bu yaklaşımındaki en büyük pay, Merhum Başbakan

Necmettin Erbakan'a aittir. Erbakan, bir yıllık başbakanlığı döneminde D-8 örgütünü kurmuş, 28 Şubat Süreci ile de görevden el çekirilmiştir. D-8 büyük iddialar ve projelerle ayakları yere basan bir örgüt olarak, uzun vadeli bir vizyonun ilk adımı şeklinde tesis edilmiştir. Kuruluş yıllarında tasarladığı projeleri tam olarak gerçekleştirememiş olsa da gündemden düştüğü dönemlerde bile toplantılarını sürdürmüştür; kuruluş amaçları doğrultusunda bugüne kadar 8 zirve, 37 komisyon toplantısı ve 16 konsey toplantısı gerçekleştirmiştir.⁸ Bunun dışında gerçekleştirilen daha küçük çaplı toplantılar da bulunmaktadır. Bununla birlikte D-8, ekonomik işbirliği örgütü olsa da pratiğe yansıyan büyük adımlardan yoksun olduğundan kısmen bir forum niteliğinde görünmektedir.

D-8'in kurulmasında etkili olan saiklerden biri, İİT içindeki karar alma mekanizmasının yavaşlığı olmuştur. 57 üyeli İİT, tüm İslâm ülkelerinin birlikte bulunduğu bir zemin olmasına rağmen potansiyeline oranla etkili bir örgüt olmadığı gibi etkili diyalog ve istişare ortamını sağlama noktasında da yetersiz kalmaktadır. Üye sayısının azlığı ve üyelerin benzer özelliklere sahip olmasıyla D-8, bütünlük içinde, etkili, hızlı hareket etme imkânına sahipken karar alma mekanizmasının yavaşlığı ve tüm üye ülkelerce henüz tam benimsenmemiş olmasından, bu potansiyelini değerlendirememektedir.

D-8'in üyelerce benimsenmemesinde, D-8 yükümlülüklerinin onların diğer bölgesel ve uluslararası örgütlere üyeliklerinden kaynaklanan yükümlülüklerine etki etmemesinin payı büyüktür. Bu bağlamda Türkiye'nin NATO ve AB ile güçlü bağları, D-8'e layıkıyla yönelmesinin önünde güçlü bir engel oluşturmaktadır.

Türkiye'nin dış politikası Batı ile "ittifak" ilişkisi içinde yürütülürken diğer bölgesel ya da küresel güçlerle ilişkisi "işbirliği" çerçevesinde ele alınmakta, bu durum Türkiye'nin bağımsız dış politika yapımına engel olmaktadır. Bu yüzden Türkiye'nin Batı dışı bölgelere "açılımı" ancak Batı ile yaşanan krizlerin ardından gelmekte ve ancak Batı ile ilişkileri dengeleyecek kadar ilerlemektedir. Bu tablo içerisinde D-8'i özel kılan ise İslâm Dünyası içinde sahip olduğu devasa potansiyelle birlikte, üyeler arasındaki siyasi ihtilafların ve anlaşmazlıkların ittifak oluşturma yolunda aşılmaz setler oluşturmamasıdır. Potansiyelin ortaya çıkarılıp harekete geçirilmesi, iyi planlanmış ve uygulamaya konulmuş projelerle olacağından D-8'in sadece "kriz" dönemlerinde hatırlanıp sonra gündemden düşmesi gelişmesini ve işbirliği alanlarının çeşitlenmesini önleyecektir.

⁸ <http://aa.com.tr/tr/ekonomi/3-7-trilyon-dolarlik-ekonomik-guc-d-8/842032> Erişim Tarihi: 08/11/2017

Bu konuda AB önemli bir örnektir. Nitekim AB, imkânsız görünen bir örnek olarak, İkinci Dünya Savaşı'nın “kazananları ve kaybedenleri” arasında kurulan ilişkilerle tesis edilmiş ve kısmi projelerde elde edilen başarılar sayesinde ulusal çıkarları sağlamanın “birlik olmakla” gerçekleşeceği anlaşılmış, böylelikle kısa sürede tüm Avrupa'ya yayılmıştır.

D-8 Genel Sekreteri Seyyid Ali Muhammed Musavi'nin aktardığına göre, yılda 30'un üzerinde gerçekleşen D-8 toplantılarının hemen hemen yarısı Türkiye'de gerçekleştirilmektedir.⁹ Genel Sekreterliğin İstanbul'da olması, dönem başkanlığının Türkiye'ye geçmiş olması ve örgütün “fikir babası” olması Türkiye'nin örgüt içindeki etkinliğini daha fazla arttıracaktır. Bu anlamda İstanbul Eylem Planı'nın hazırlanması, 20 yıllık D-8 tecrübesinin somut girişimlerle pratik sahaya aktarılmasını sağlayacak, örgüte yeni bir sinerji kazandıracaktır. Dönem başkanlığında istişare mekanizmalarının geliştirilmesine önem verilip, 2013 yılında İslamabad'da kurulan “Akil Adamlar Grubu”nun¹⁰ güçlendirilip kurumsal bir yapıya büründürülmesi, ilişkilerdeki güveni ve D-8'in benimsenmesini arttıracaktır.

İstanbul Bildirisinde, “ülke dışı yargılama yetkisinin ve tek yanlı ekonomik yaptırımların D-8 ülkelerine karşı siyasi veya ekonomik baskı aracı olarak kullanılmasını kınarız” denilmesi, D-8 ülkelerinin her türlü dış müdahaleye karşı dayanışma içinde olduğunu göstermektedir. İran'a karşı ABD yaptırımları, Türkiye'de 15 Temmuz Darbe Girişimi, Pakistan'da ve Nijerya'da yaşananlar göz önünde bulundurulduğunda, eğer konjonktürel değilse, bu dayanışmanın “işbirliğini ittifaka” dönüştürmesi muhtemeldir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ticarete milli paraları kullanma çağrısı uzun süredir dile getirilen bir çağrı olarak küresel ekonomik sisteme köklü etkide bulunacak bir hamledir. Gerçekleşmesi durumunda uzun vadede “euro benzeri” bir ortak para biriminin kullanımına zemin hazırlayabilecek bir girişimdir. D-8 kurumsal yapısını ve karar alma mekanizmalarını daha da geliştirdiği takdirde, örgüt içinde karşılıklı bağımlılığın artması ve üye sayısının kurumsal yapıya zarar vermeyecek şekilde genişlemesiyle birlikte, İslâm Dünyası'nın problemlerinin çözüme kavuşturulduğu bir zemin olabilecektir.

D-8'in İslâm Dünyasında güçlü bir bütünleşme modeli olarak öne çıkıp mevcut uluslararası sistemin unsurlarıyla çatışmadan uluslararası sorunlara çözüm üretme potansiyeli ve ihtimali küresel güçleri rahatsız etmektedir. D-8'in uluslararası sistemi İslâm Dünyası lehine dengeleyip uzun vadede yeni bir küresel paradigma oluşturmaya dair vizyonu, küresel

⁹ <http://aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyenin-vizyonu-d-8e-yon-veriyor/56515?amp=1> Erişim Tarihi: 08/11/2017

¹⁰ http://www.mfa.gov.tr/gelisen-sekiz-ulke-d-8_tr.mfa Erişim Tarihi: 08/11/2017

güçlerin D-8'in İslâm Dünyası içerisinde dengelenmesi amacıyla adımlar atmalarına sebep olmuştur. Bu bağlamda Katar karşıtı koalisyon olarak ortaya çıkıp "Ortadoğu"da İsrail ve ABD'ye dost yeni bir cepheleşme oluşturan Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn ve Mısır etrafında yeni bir blok oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu bloklaşmanın, D-8 gibi bölge ve milliyetleri aşan, ümmet bilincini yansıtan, dış yapılanmalara alternatif bir yapıda değil; bölgesel, Arap milliyetçiliği iddiasına dayalı, dış güçlere bağımlı bir yapılanma olarak ortaya çıkması beklenmektedir. Böyle bir yapılanmanın D-8'e alternatif olması mümkün görünmemektedir.